Meelezen op afstand 26 mei 2020, voor Pinksteren

Lezingen: Exodus 24:1-18 (*andere vertaling zie onder*) en Handelingen 2:1-13

Inleiding
Voor de laatste keer, voorlopig, Exodus! Onze serie lezingen eindigt letterlijk met een climax, een hoogtepunt, boven op de berg. Hoe lezen we dit verhaal, waarin vertegenwoordigers uit het volk rakelings Gods nabijheid ervaren, op Pinksteren, waar ook iets gebeurt, maar dan 'vanuit den hoge' op aarde'.

Notities bij Exodus 24

Mozes*:* Vers 1 begint heel vreemd: 'Tot Mozes zei hij'. Mozes voorop! De 'Hij' is alleen uit het verband te begrijpen, dat moet wel God zijn. Accent op Mozes' bijzondere rol.
Verschillende kringen: Er wordt verschil gemaakt. Er lijken, als je goed kijkt, wel drie cirkels van 'heiligheid' te zijn: het volk in de buitenste ring, daarbinnen die 70 oudsten, daar weer binnen 'alleen Mozes' (vers 2), maar daar wordt dan later ineens Jozua aan toegevoegd. Zou je mogen denken aan de drie cirkel van de latere tempel: voorhof, heilige, heilige der heiligen? Met merkwaardig genoeg niet Aäron maar Mozes in de hogepriesterlijke rol?
Jozua krijgt een vreemde introductie. In Ex. 17 was hij er ineens, zonder voorbereiding, als legeraanvoerder. Hier krijgt hij de titel 'de dienaar van Mozes', zonder uitleg. Pas in Numeri 27 wordt hij 'bevestigd met handoplegging' als beoogd opvolger van Mozes, nadat hij zich in Num. 14 samen met Kaleb van zijn beste kant heeft laten zien: de twee verspieders met een minderheidsrapport. Hij gaat mee, maar op het *moment suprême* (vs. 15-18) wordt hij niet meer genoemd en lijkt Mozes alleen te zijn.
Bloed: Er worden offers gebracht door 'jongemannen' (priesters zijn nog niet in hun ambt bevestigd, is de verklaring) en het bloed daarvan speelt een rol. De helft wordt over het altaar gesprenkeld, de andere helft 'over het volk', dat kan ook zijn over de twaalf stenen die opgericht zijn, en het volk voorstellen. 'Dit is het bloed van het verbond', je denkt natuurlijk aan Avondmaalsteksten en dat is ook opzet van de schrijvers van die teksten. Bloed draagt levenskracht in zich en sticht een gemeenschap die dieper is dan wat ook. Bloed verwijst misschien ook naar het bloed van het bokje aan de deurpost in Exodus 12, al zijn het hier stieren. Ik moest heel profaan denken aan de 'bloedsbroederschap' van Winnetou en Old Shatterhand, misschien zit daar meer in dan je denkt.
God zien: dat kan toch helemaal niet? God zegt zelf (Ex. 33:20): '… geen mens zal Mij zien en leven', tal van teksten onderstrepen dat. De Griekse vertaling krijgt het benauwd en wijkt uit: 'ze zagen de plaats waar Hij stond'. Wat ze zien is 'god', het generieke woord voor (een) godheid, niet JHWH, de Onzienlijke, en dat is steeds zo. Beschreven wordt het plaveisel onder zijn voeten, zo blauw als de hemel! Alsof je bij de koning/je idool/sportster/musicus/acteur op bezoek gaat en achteraf op de vraag 'hoe was 't?!' alleen maar iets over de vloerbedekking weet te zeggen… Ook Jesaja (6:1) in het visioen van de hemelse troonzaal ziet 'de Heer' (maar niet met hoofdletters, de HEER!) en dan vooral de zomen van zijn kleed: de afstand wordt benadrukt, tegelijk laat God de mens naderen tot het geheim.
Wat doen ze daar? 'Ze aten en dronken', betekent dat dat ze 'bij God' maaltijd hielden, of slaat het op de offermaaltijd die ze naderhand in het kamp hielden (Cassuto) of zoals Houtman 'Zij aanschouwden God en aten en dronken niettemin', ze gingen verder met hun leven in blakende welstand.
Wie schrijft die blijft*.* Voor het eerst in Exodus (en überhaupt in de bijbel!) werd geschreven in 17:14, de gedachtenis aan de overwinning op Amalek. Schrijven is in de antieke wereld een zaak van groot gewicht. Ook wij weten dat wat over je geschreven wordt, je kan maken en breken, maar toen was het ook religieus: dit wordt vastgelegd, vergaat niet, is 'made in heaven'. In dit hoofdstuk gaat het 2x over schrijven: in vs. 4 het 'Boek van het Verbond', misschien Ex. 21-23, naar verluidt een oud wetboek, of Ex. 19-24, het hele verhaal over de Sinaï. Of slaat het net als in vs. 12 op het schrijven van de

Stenen Tafels; dat gebeurt feitelijk pas in 31:18 en daar 'beschreven door Gods vinger'. Houtman ziet dat vers als afgedwaald slot van dit gedeelte.

Midrasj (joods verhaal om het bijbelverhaal te verklaren): de engelen willen niet dat Mozes zomaar met de Thora/Tien Woorden de berg verlaat. Die is te heilig om te grabbel te gooien voor de mensen. Maar God leest voor uit de wet: 'Gedenk de sabbatdag': werken jullie zodat je een rustdag nodig hebt? 'Eer je vader en je moeder': hebben jullie ouders? 'Gij zult niet echtbreken': hebben jullie vleselijke neigingen? De conclusie is: de Thora is juist bedoeld voor de aarde en voor de mensen in al hun gebrekkigheid.

Om te bespreken

- Kunnen we iets met dit verhaal? Raakt het aan onze religieuze extase? Is het soms alleen maar voor een bepaald soort mensen, spirituele hoogvliegers?
- Het verhaal vergroot het aanzien van Mozes als (be)middelaar, en tegelijk van de Thora als goddelijke wet. We kunnen het gesprek van twee weken geleden voortzetten: heb je niet meer aan wetten waar je het samen over eens bent? Of zijn er bepaalde dingen die *staan*, als een heilig principe waar niet aan getornd kan worden?
- Het verbond met bloed: wat zegt dat? Is dat niet een antieke mythe waar we vanaf moeten, of kan ons dat helpen, bepalen bij iets wat wezenlijk is in ons leven?

* * *

Handelingen

Veel korter, het verhaal is bekend, je kunt er veel kanten mee op. Allereerst de bijzondere ervaring van vuur en wind (beide ongrijpbaar, niet in een doosje te doen of op de plank te leggen, eerder iets wat 'gebeurt'). Wind en vuur, daar is God, zie Exodus en zoveel teksten meer.
Dan de talen: onder mensen is er steeds het dreigende misverstaan van elkaar, niet alleen door letterlijk verschillende talen te spreken maar ook doordat je, beiden in het Nederlands, toch een andere taal blijkt te spreken. De hemel doorbreekt dat, en let op hoe: niet door een bijzondere taal die wij allemaal moeten leren, maar doordat allen in hun eigen taal worden aangesproken (vs. 11)!
Dronkenschap: misschien *is* dat wel zo, althans, overdrachtelijk. Ik heb weleens een beetje ondeugend gepreekt over 'dronken van liefde' (Hooglied 2:4) naast dit verhaal, en het verweer van Petrus ('het is nog maar 's morgens vroeg') vind ik wat zwak. Maar misschien willen we het toch liever nuchter (!) houden en is dat een reden dat sommigen van ons 'niet zoveel met Pinksteren hebben'.

Om te bespreken

- Wat heb jij met Pinksteren?
- Is dat gebeuren van wind en vuur iets eenmaligs, of kan zoiets (op een andere manier) nog steeds? Wat is dat eigenlijk, God 'bijna rakelings nabij'?
- Hoe verkondigen we Pinksteren: mag het evangelie 'bedwelmend' zijn en gepreekt worden met meeslepend enthousiasme? Of overschreeuwen we dan onszelf en kunnen we maar beter gewoon 'doe je al gek genoeg' blijven doen?

Exodus 24:1-18

1 Tot Mozes zei hij:
Ga omhoog naar de HEER
jij en Aäron, Nadab en Abihu
en zeventig van de oudsten van Israël
en buig je op een afstand neer.
2 Alleen Mozes mag naderen tot de HEER
maar zij mogen niet naderen
en het volk mag niet met *hem* mee omhoog gaan. Griekse vert: *hen*
3 Mozes kwam en verhaalde alle woorden van de HEER en alle richtlijnen
en het volk antwoordde eenstemmig:
Alle woorden die de HEER gesproken heeft zullen wij doen. Vgl. Ex. 19:8
4 Mozes schreef alle woorden van de HEER op.
Hij stond vroeg in de morgen op
en bouwde een altaar onder aan de berg
en twaalf opgerichte stenen
zoals er twaalf stammen van Israël waren.
5 Hij zond de jongelingen van de kinderen van Israël
zij brachten brandoffers
en offerden stieren als vredeoffer voor de HEER.
6 Mozes nam de helft van het bloed
en deed het in bekkens
met de [andere] helft van het bloed besprenkelde hij het altaar.
7 Hij nam het verbondsboek
en las het ten aanhoren van het volk voor
zij zeiden:
Alles wat de HEER gesproken heeft zullen wij doen
en er gehoor aan geven.
8 Toen nam Mozes het bloed
en hij besprenkelde het volk ermee
en hij zei:
Zie, dit is het bloed van het verbond
dat JHWH [hierbij] met jullie sluit
op grond van al deze woorden.
Mozes ging met Aäron omhoog, met Nadab en Abihu
en zeventig van de oudsten van Israël.
10 Zij zagen de god van Israël vgl. Jes. 6:1
onder zijn voeten was iets als een plaveisel van lapis lazuli
als de hemel zelf in zuiverheid.
11 Naar de notabelen van de kinderen van Israël stak hij zijn hand echter niet uit
maar zij aanschouwden God
en zij aten en dronken.
12 De HEER zei tot Mozes:
Ga naar boven naar mij de berg op
en wees daar.
Ik zal je stenen tafels geven
de onderwijzing en het gebod
dat ik geschreven heb om hen te onderwijzen.
13 Toen stond Mozes op met zijn dienaar Jozua.
en Mozes ging omhoog, de berg van God op
14 Tot de oudsten zei hij:

Blijf hier op ons wachten
tot wij naar jullie terugkeren.
Aäron en Chur zijn immers bij jullie
wie iets heeft moet hen benaderen.

15 Mozes ging naar boven naar de berg;
de wolk bedekte de berg.

16 Toen kwam de heerlijkheid van de HEER op de berg de Sinaï wonen
de wolk bedekte die zes dagen;
hij riep Mozes op de zevende dag midden uit de wolk

17 De aanblik van de heerlijkheid van de HEER
was als een verslindend vuur op de top van de berg
in de ogen van de kinderen van Israël.

18 Mozes kwam in het midden van de wolk
hij ging omhoog de berg op;
Mozes was veertig dagen en veertig nachten op de berg. vgl. Ex. 31:18